

Kollegial granskning 2013

Västerås stad

med fokus på

Barns trygga uppväxtvillkor

Genomförare:
**Partnerskapet för barnets rättigheter
i praktiken.**

Granskare:
Unni Öhman, Borlänge kommun
Gunilla Oltner, Uppsala kommun
Kjerstin Tejre, Uppsala kommun
Daniela Redzic, Örebro kommun

Sekreterare:
Karolina Swierczek, Västerås stad

Innehåll

Sammanfattning samt granskningsgruppens reflektioner	2
1. Styrprocesser	2
2. Inflytande och delaktighet	2
3. Framtid	3
Granskarnas reflektioner	3
Inledning.....	5
1) Styrprocess	5
1.1 Hur säkerställer ni genom kommunens styrdokument att barn har trygga uppväxtvillkor i din kommun?.....	5
1.2 Hur säkrar ni att det blir en röd tråd genom hela organisationen?	9
1.3 Hur säkras att kommunens barnkonventionsarbete och/eller resonemang håller över tid?	10
1.4 Hur prioriteras barns trygga uppväxtvillkor under kommunalekonomiskt pressade förhållanden?.....	11
1.5 Hur följs barns trygga uppväxtvillkor upp?	13
1.6 Sammanfattning Styrprocess	14
2) Inflytande och delaktighet.....	14
2.1 Vilka frågor berör barn/unga i perspektivet trygga uppväxtvillkor utifrån din nämnd/verksamhet?.....	14
2.2 På vilka sätt får barn och unga möjlighet och förutsättningar att vara delaktiga i ditt område?	15
2.3 Vilken betydelse tillmäts barnens åsikter? Gör åsikterna skillnad?.....	19
2.4 Hur hittar ni barn/unga för samtal?	19
2.5 Hur får barn och unga återkoppling när de deltagit i dialog, samtal, enkäter?	19
2.6 Sammanfattning Inflytande och delaktighet	20
3) Framtid.....	21
3.1 Uppföljning av granskning år 2009.....	21
3.2 Sammanfattning Framtid	23

Sammanfattning samt granskningsgruppens reflektioner

Västerås kommun är en av tio kommuner i Partnerskapet för barnets rättigheter i praktiken. Partnerskapet har under 2013 genomfört en tredje kollegial granskning av kommunernas arbete. Temat för årets granskning är barns trygga uppväxtvillkor. I denna rapport har granskarna reflekterat över arbetet i Västerås samt delat med sig av utvecklingsförslag.

Frågor har ställts utifrån tre områden till tre olika grupper, förtroendevalda, programdirektörer/chefer samt verksamhetsnära personal:

- Styrprocesser
- Inflytande och delaktighet
- Framtid

En sammanfattning av resultatet samt av granskningsgruppens reflektioner redovisas nedan.

1. Styrprocesser

Västerås stad har flera styrdokument som säkerställer barns trygga uppväxtvillkor. I samtliga grupper framhålls övergripande strategisk plan med områden som berör barn och unga, Västerås Vision 2026 samt Barn och ungdomspolitiska programmet. Barnkonventionen används också som grunddokument och barnchecklista finns men ersätts ibland med hållbarhetsfyran. Utöver sedvanliga lokala och nationella styrdokument finns även olika policys och riktlinjer tagna med hänsyn till barn i olika verksamheter.

Den röda tråden säkras genom uppföljning av övergripande strategisk plan och dess mål som bryts ner i planer på olika nivåer. Nyckelpersoner finns som ska hålla frågan levande och säkra den röda tråden, bland annat barnpiloter samt en arbetsgrupp som specifikt arbetar med barnkonventionen. Politisk enighet säkras enligt förtroendevalda samt verksamhetsnära personal barnfrågan över tid, liksom övergripande styrdokument vilket dock finns delade åsikter om. Barnfrågan uppges emellertid prioriterad, både av ledande tjänstemän och verksamhetsnära personal. Trots sparbeting finns strävan att på olika sätt värna om barnen och många satsningar framhålls i grupperna.

Uppföljning av barns trygga uppväxtvillkor sker enligt förtroendevalda och ledande tjänstemän på olika nivåer och med olika metoder. Den strategiska planen följs rutinemässigt upp vid bokslutsgenomgångar och möjlighet finns till jämförelser med andra kommuner genom Miljökompassen. Egna utredningar förekommer i nämnderna och systematisk uppföljning genom enkäter till barn och ungdomar.

2. Inflytande och delaktighet

Västerås barn och ungdomar har många möjligheter till inflytande och delaktighet. Genom exempelvis dialog, fokusgrupper och teckningar har barn i olika åldrar varit med vid utformning av stadens styrdokument som Västerås vision 2026, byggnadsnämndens översiktsplaner och trafikplanen. Ett flertal projekt bedrivs för samt med barns och ungas delaktighet, till exempel Ungdomsdialogprojektet som utforskar metoder för barns och ungas

dialog med politiken. Inom kultur, idrott och fritid villkoras att barn ska ha rösträtt för att föreningar ska beviljas bidrag, vilket också stärker barns inflytande.

Politikens strävan på området är tydlig och en policy om medborgardialog som inkluderar barn i nämndbeslutsprocessen går nu fram till beslut. Ungdomar har även sommarjobbat i stadshuset för att lära hur en kommun och demokrati fungerar. Alla placerade barn inom socialtjänsten uppmanas att skriva brev till individ och familjenämnden och berätta om sin placering. En tydlig utveckling med ökad barndialog sker inom socialtjänsten och inom skolan finns traditionella system med formella råd och uppföljningar. För barns inflytande i den fysiska miljön används barnkartor, trygghetsvandringar och fokusgrupper.

Återkoppling kan ske på olika sätt. Förtroendevalda återkopplar till exempel genom kontinuerlig dialog vid besök i olika verksamheter eller med tackkort som svar på brev från placerade barn och unga inom socialtjänsten. Kultur, idrott och fritid återkopplar genom att skicka planen på remiss och tekniska nämndernas stab genom ritningar. Inom skolan sker återkoppling genom dialog och på fritidsgårdarna finns möjlighet till återkoppling genom sociala medier. Förtroendevalda och ledande tjänstemän uppger emellertid att återkoppling är ett utvecklingsområde, som för närvarande utvecklas med stöd från barn och unga i projektet Ungdomsdialog.

3. Framtid

För att barns trygga uppväxtvillkor ska prioriteras i styrning och ledning samt för ökad delaktighet berör samtliga grupper styrningens betydelse. Bland annat krävs tydlig politisk styrning med fokus på barnfrågorna samt att dialog kring barnkonventionen ständigt finns med på agendan och implementeras i verksamheterna. Barnkonventionen behöver prioriteras, lyftas som ett viktigt område i den strategiska planen och finnas med i verksamhetsplanering på alla nivåer. Styrdokument måste vara tydliga med mätbara mål, indikatorer samt uppföljning. Barnperspektivet behöver också beaktas i hela processen mot beslut med tydlig styrning från ledningen, för vilket kan behövas metodutveckling i uppsökande verksamhet och återkoppling. Vidare krävs resurser samt fortsatta barnsatsningar, ökad kunskap samt utbildning till alla i organisationen och samarbete mellan olika aktörer.

För att förverkliga ovanstående ska förtroendevalda driva på och bevaka frågorna på olika sätt, bland annat se till att barnperspektivet och barnets perspektiv finns med i beslut och att uppföljning görs. Förtroendevalda och ledande tjänstemän ska synliggöra frågan i verksamheter och verksamhetsplaner. Ledande tjänstemän ska bland annat leda förvaltningen i den riktningen, övervaka om behov finns att revidera styrdokument, påminna om att barn- samt barnets perspektiv ska finnas med och säkra att medarbetare har den kunskap som behövs. Verksamhetsnära personal ska lyfta frågan i olika forum samt vid utformning av planer och se till att barnchecklistor finns med samt att barnets perspektiv inkluderas mer.

Granskarnas reflektioner

Styrkor

De styrkor som Västerås stad visat kring arbetet med barns och ungas trygga uppväxtvillkor och barnkonventionsarbetet vill vi i granskningsgruppen särskilt lyfta fram. Barn och unga är en prioriterad grupp och barnkonventionsarbetet säkerställs genom att det finns en stor politisk enighet i dessa frågor, kommunen har också arbetat länge med frågorna. Det var en

tydlig samstämmighet inom politiken kring dessa frågor. Det finns en strategisk plan med bland annat målet att barn ska ha trygga uppväxtvillkor. Engagemang och struktur för arbetet finns. Alla grupper visar tydligt på en medvetenhet om den röda tråden från styrdokument via verksamhetsplaner ner till verksamheten. Det finns ett tydligt medvetande inom chefsgruppen om styrdokumentet. Det finns även ett medvetande om barnkonventionen och vår upplevelse är att alla kände att det var ett tydligt tryck från politiken om att barnkonventionen ska vara med.

De tre olika grupperna gav alla många goda exempel på hur barns och ungas trygga uppväxtvillkor säkras genom inflytande och delaktighet. Västerås stad är en bra förebild för andra kommuner, genom deras arbete med exempelvis Here 4U, Ungdomsdialog, Try it IDA, IDA och Barnpiloter – något alla grupperna nämnde med stolthet.

Utvecklingsområden

De utvecklingsområden som vi i granskningsgruppen vill lyfta fram till Västerås stad är barnchecklistan samt återkopplingen till barn och unga.

Västerås stad har sedan tidigare beslutat att barnchecklistan ska vara ett verktyg som ska användas inför politiska beslut som rör barn för att säkerställa att barns bästa har beaktats och att barnkonventionen efterlevs. Vid denna granskning framkom att det inte fanns någon strategi för när och hur barnchecklistan ska användas. Endast en nämnd i kommunen, Socialnämnden, återremitterade ärenden om checklistan inte använts.

Samtliga grupper ansåg att återkoppling till barn och unga efter det att de lämnat synpunkter eller kommit med förslag behövde förbättras. Detta är något som vi i granskningsgruppen också uppmärksammade. Att definiera vad återkoppling innebär är viktigt, nästa steg är att hitta olika former för att ge den respons barn och unga har rätt till då man efterfrågat deras synpunkter även om det tar lång tid innan deras förslag kommer att behandlas och eventuellt bli verklighet.

Slutsats

De tydligaste förändringarna vi kan se från senaste granskningen 2009 är att:

- det finns en tydligare struktur med mål och uppföljning
- det finns en arbetsgrupp kring barnkonventionsarbetet med tjänstemän från olika förvaltningar
- dialogen mellan tjänstemän och politiker har förbättrats
- det finns tydligare former för ungas inflytande genom alla insatser som nämnts ovan (barnpiloter, IDA osv.)

I rapporten från granskningen 2009 skrev granskarna att de var imponerade av arbetet i kommunen och att de ansåg att Västerås var lite väl självkritiska ibland. Den slutsatsen håller vi i granskningsgruppen med om även nu vid granskningen 2013, Västerås stad har stora ambitioner och arbetet med barnkonventionen och att säkra barns och ungas uppväxtvillkor är levande och de har kommit långt med att implementera och förverkliga barnkonventionen.

Inledning

Västerås stad är en av tio kommuner i Partnerskapet för barnets rättigheter i praktiken. Partnerskapets utvecklingsarbete utvärderas genom kollegial granskning, vilket är en metod för ömsesidigt lärande och utveckling. Kollegial granskning ska främst ses som rådgivande och ska inte betraktas som en revision. Kollegial granskning bygger på att genomförande av granskningsdialog samt utvärdering utförs av en granskningsgrupp som arbetar inom verksamhet liknande den som granskas, i detta fall kollegor inom partnerskapet. Det etiska perspektivet är viktigt vid kollegial granskning. Det måste finnas ömsesidighet och förtroende samt en ärlig och öppen kommunikation mellan parterna.

Partnerskapet har i sin verksamhetsplan definierat tre områden att arbeta med; styrprocesser, inflytande och delaktighet samt uppföljning/indikatorer.

Den kollegiala granskningen 2013 är den tredje granskningen som görs inom partnerskapet. De tidigare granskningarna, 2007 och 2009 har haft fokus på områdena styrprocesser och inflytande i allmänhet men har också blickat framåt. Metoden har vid dessa tillfällen prövats och utvecklats till årets granskning som har tema barns trygga uppväxtvillkor.

Den kollegiala granskningen av Västerås stad ägde rum 13 november 2013 och genomfördes utifrån den metod/ mall¹ som partnerskapet har arbetat fram. Dagen var uppdelad på tre möten; ett med förtroendevalda (grupp 1), ett med högre chefer (ledande tjänstemän, grupp 2) och ett med mer verksamhetsnära tjänstemän, chefer och personer med nyckelfunktioner (verksamhetsnära personal, grupp 3). Deltagarlista se bilaga 1.

Alla grupper fick svara på samma frågor inom tre delområden:

- Styrprocesser
- Inflytande och delaktighet
- Framtid

Granskningsgruppen har reflekterat över svaren genom jämförelser mellan de tre grupperna samt över tid mellan tidigare granskningar och 2013 års granskning. Reflektioner och kommentarer har sammanställts i denna rapport.

1) Styrprocess

1.1 Hur säkerställer ni genom kommunens styrdokument att barn har trygga uppväxtvillkor i din kommun?

Förtroendevalda, grupp 1

- Ett övergripande styrdokument för samtliga nämnder sedan tre år tillbaka är den strategiska planen som omfattar mål för barns och ungas trygga uppväxtvillkor. Varje

¹ <http://barnkonventionen-partnerskapet.se/>

nämnd utformar utifrån den strategiska planen verksamhet som beaktar barns och ungas trygga uppväxtvillkor, vilket får lite olika form i olika verksamheter.

- 1997 togs Barn och ungdomspolitiska programmet som det inte har hänt så mycket med fram till idag. Kommunfullmäktige har nu beslutat att en ny strategi ska tas fram för barns och ungas uppväxtvillkor.
- Som exempel från Miljö- och konsumentnämnden har en verksamhetsplan utformats med utgångspunkt i den strategiska planen. Verksamhetsplanen betonar tillsyn beträffande hälsoskydd och livsmedel i skolor och förskolor, vilket har en direkt koppling till den strategiska planen.
- Barn- och ungdomsnämnden samt utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden har grundläggande perspektiv i barns trygga uppväxtvillkor. Styrdokument finns i verksamhetsplanen som årligen följs upp beträffande förbättringsområden.
- Inom förskolan har en policy arbetats fram för kostnadsfri verksamhet.
- Byggnadsnämnden har utöver den kommunövergripande strategiska planen och Västerås Vision 2026 en översiktsplan för samhällsplanering. Barnchecklistan har aktivt valts bort med hänsyn till tjänstemännens administrativt höga arbetsbelastning. Istället används hållbarhetsfyran med bland annat ekonomisk, social och kulturell hållbarhet som ska vägas ihop. För att säkerställa barnets perspektiv kompletteras den i översiktsplaner och i vissa detaljplaner med särskild inriktning.
- Tekniska nämnden har med barns delaktighet utarbetat en trafikplan för Västerås stad. En särskild handlingsplan finns även som redovisar vilka passager som ska åtgärdas för ökad säkerhet vid skolor. Cykling och kollektivtrafik är viktig för att barn och unga ska kunna färdas på ett tryggt sätt. Cykelvägar prioriteras framför bilvägar och ett nytt bussystem som heter Smartkoll har införts som kan underlätta bussresorna för barn.
- Teatern är ett kommunalförbund tillsammans med landstinget som har en överenskommelse med huvudmännen i Västerås stad om att barn och unga ska prioriteras.
- Nämnden för funktionshindrade har tagit den strategiska planen som mål. Där finns en rubrik om barns och ungas trygga uppväxtvillkor samt ett antal mätbara indikatorer som följs upp. Barnchecklista används främst när föreningar inkommer med aktivitetsplaneringar, vilket fungerar tillfredsställande och som en påminnelse till förtroendevalda om att ställa dessa frågor.
- Inom individ- och familjenämnden används barnchecklista i nästan alla ärenden. Nämnden återremitterar ärenden om inte barnchecklistan finns med, vilket tjänstemännen är medvetna om.
- Barnchecklistan togs fram och prövades i de pedagogiska nämnderna förra mandatperioden. Syftet var att listan skulle användas i nämnderna, men den har använts bristfälligt och en förbättringsåtgärd skulle kunna vidtas i Västerås om att inget ärende får påbörjas utan att barnperspektivet finns med i varje steg. Efterfrågas barnperspektivet i slutet av ett ärende kan det vara för sent.

- Miljö- och konsumentnämnden har inte använt barnchecklistan i något ärende. Funderingar finns om hur den kan användas i rena myndighetsärenden. Ett seminarium genomfördes i våras med stöd från personer som aktivt arbetar med barnkonventionen, där diskussioner fördes hur förfarandet med barnchecklistan kan förbättras.
- ”Barnchecklistan ligger synlig i form av en liten folder på mitt rum, som en påminnelse.”

Ledande tjänstemän, grupp 2

- Västerås vision 2026 finns som ett gemensamt styrdokument för alla i Västerås stad och inkluderar både vuxna och barn. Likaså finns kommunfullmäktiges strategiska plan.
- Barn- och utbildningsförvaltningen är en ny förvaltning som har organiserats under samma paraply från årsskiftet. Gemensamma styrdokument tolkas via utbildningsplanen och nationella styrdokument finns. Förvaltningen svarar upp mot hur de politiska målen omsätts i verksamheten och en omfattande verksamhetsplan har utarbetats som inkluderar barns och ungas uppväxtvillkor i förskolan och skolan. I nästa steg ska undersökas vilka områden som behöver utvecklas och förbättras.
- Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden har utarbetat en strategisk plan för att bidra till kommunfullmäktiges strategiska plan. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen har utarbetat en förvaltningsövergripande verksamhetsplan och de olika enheterna har utarbetat arbetsplaner. Förvaltningen är ny och nya handlingsplaner arbetas fram för olika områden, bland annat idrott, kultur, fritid och biblioteket, vilket skapar möjlighet att föra in barnperspektivet. Barnchecklista till nämnden har använts på prov, vilket har varit problematiskt.
- Sociala nämndernas förvaltning arbetar på uppdrag av tre nämnder. Inom äldrenämnden finns åtaganden att skapa mötesplatser för barn, ungdomar samt äldre och föräldrar med demenssjukdom kan erbjudas stöd genom nätverkstjänsten Gapet. Individ- och familjenämnden samt nämnden för funktionshindrade har fokus på funktionsnedsatta barn, barn från ekonomiskt utsatta familjer och utsatta barn. Utöver generella styrdokument finns inom dessa nämnder även riktlinjer för bland annat ekonomiskt bistånd och att barnperspektivet samt barnets perspektiv ska beaktas i alla beslut. Barnchecklista finns i nämndens samtliga beslut. Individ- och familjenämnden har avsatt cirka en miljon kronor extra för att bland annat kunna kompensera barn inom försörjningsstöd som saknar ekonomiska förutsättningar för att kunna delta i föreningsaktiviteter. Samarbete finns mellan medarbetare från olika förvaltningar som har utforskat arbetsmetoder till stöd för barn i utsatta situationer.
- Pro Aros levererar barnpiloter som utbildar personal inom till exempel barn och utbildning samt LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) för att identifiera behov hos barn. Styrelsen, ledningsgruppen samt personal inom ett av pro Aros verksamhetsområden har fått utbildning i barnkonventionen samt i barnchecklistan.
- I fastighetsnämndens verksamhetsplan beskrivs den strategiska planen, visionen och hur nämnden bidrar. Barnkonventionen finns inte formulerad som ett mål i denna plan, men kommer in genom samarbete med olika beställarnämnder.

- Specifikt för byggnadsnämnden finns idag inga krav på hur exempelvis en skolgård ska vara uppbyggd, men gemensamt har minikrav utarbetats för bedömning när olika ansökningar inkommer. Arbetet sker konsekvent utifrån bygglovgivning och planering. Skolor uppfattas inte som separata institutioner, utan som en del av byggmiljön och ska beaktas i planeringen.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- Västerås stad har den strategiska planen med specifika områden gällande barn och unga samt ett visionsdokument som är en allmän värdegrund i staden. Barn och ungdomspolitiska programmet finns som till stor del har berört barn- och utbildningsförvaltningen och som ska revideras år 2014. Barnchecklista samt en folder finns till all personal för att belysa vikten av att tänka utifrån ett barnrättsperspektiv i alla verksamheter. I kommunstyrelsen pågår en diskussion beträffande användningen av barnchecklistan.
- Inom skolan är utbildningsplanen det främsta styrdokumentet som tillsammans med skollagen ligger till grund för utformning av en lokal arbetsplan.
- Inom förskolan finns en utbildningsplan, skollagen och den lokala planen. Läroplanen handlar mycket om barns delaktighet och inflytande, vilket förskolan arbetar aktivt med. Barnperspektivet beaktas och barnpiloter finns som motsvarar cirka 800 personer i olika yrkeskategorier som har kunskap om barnperspektivet och ett uppdrag att erbjuda stöd till barn och unga. Arbetet bedrivs i ordinarie verksamhet och finansierat genom särskilt tillsatta resurser. I Västerås finns också Barnahus.
- Gymnasiet har samma styrdokument som skolan. Samtidigt har gymnasiet blivit mer styrt av formativ bedömning som lyfter elevernas delaktighet. Nämnden arbetar aktivt för inflytande och delaktighet, bland annat genom förstelärarsatsningar där förstelärare har ett uppdrag att implementera modeller för delaktighet och inflytande i undervisningen. Styrdokument finns från skolverket om att programråd, konferenser och lokalt arbete ska finnas i både organisatoriska frågor samt i undervisningen.
- Kultur-, idrott- och fritid arbetar för att barnkonventionen ska inbegripas i styrdokument, verksamhetsplaner och verksamheter. Uppfattningen finns om att detta är viktigt och barnkonventionen är ett styrande dokument när handlingsplaner arbetas fram för olika verksamhetsområden.
- Förebyggarcentrum har barnkonventionen som uppdrag och grunddokument. Funderingar finns om hur barnkonventionen kan implementeras och synliggöras i verksamhetens insatser samt hur ungdomarna kan uppmärksamma det. Till stöd skulle kunna vara tydligare beskrivna förväntningar på verksamheten i beställningarna från uppdragsgivaren eftersom dessa och identifierade behov styr verksamheten.
- Stadsbyggnad har inkluderat barnfrågor i hållbarhetsfyran. Hållbarhetsfyran är en checklista som säkerställer att staden ska vara ekonomiskt, kulturellt, miljömässigt och socialt hållbar. Listan innefattar punkter som måste uppfyllas i planarbetet och som alltid finns med i diskussioner för att ingenting som är av vikt för helheten ska kunna förbises.

1.2 Hur säkrar ni att det blir en röd tråd genom hela organisationen?

Förtroendevalda, grupp 1

- Ambitionen är att säkra en röd tråd genom uppföljning av övergripande styrdokument.
- Utöver uppföljning finns barnkonventionsarbetet där strategier på varje förvaltning träffas med jämna mellanrum och ska säkerställa att det finns en röd tråd. I detta sammanhang kan även tjänstemännen och förtroendevalda föra dialog kring frågan och se till att alla har förstått upplägget.
- Kommunen har tillgänglighet och barnperspektivet i processen på ett väldigt föredömligt sätt. Från perspektivet skolnämnder och socialtjänst finns en bra barndialog, barnpiloter och mycket annat, men ett utvecklingsområde är att väva ihop det på strategisk nivå. Frågan är hur de olika barnsynpunkterna ska samlas in för att få ett strategiskt barnperspektiv när kommunfullmäktige och kommunstyrelsen tar besluten. Där finns det kanske utvecklingspotential.
- Mycket av arbetet sker i stuprör och behov kan finnas att hålla ihop arbetet mer som en hängränna. Ett exempel är att nämnden för funktionshindrade samt barn- och ungdomsnämnden undersöker gemensamma barn- och ungdomsfrågor, vilket skulle kunna ske mer frekvent.
- Västerås har idag många olika aktiviteter, till exempel barnpiloter, IDA-verksamheten som har utvecklats till ett förhållningssätt för arbete med inflytande på skolorna, Here 4 U som har gått vidare till Here 4 U junior, dialogprojekt inom barn- och ungdomsnämnden samt utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, barnombud samt insatser för barn inom individ- och familjeomsorgen (IFO) som lever i utsatta förhållanden. Aktiviteterna är ganska väl sammanhållna och har ett barnperspektiv, men ett utvecklingsområde är att synliggöra dessa aktiviteter i helhet för alla som arbetar i Västerås stad.
- ”Viljan och tanken att det ska bli en röd tråd genom hela organisationen finns, men jag har arbetat med barnchecklistan både i majoritet och opposition och det är ingen självklarhet. Frågan är varför det som bara ska vara en avstämning är så svårt. Det är en mental övning man måste klara först innan man kan ha en checklista och där har individ- och familjenämnden kommit en bit på väg. Men det är inget som går som en röd tråd genom den här stora kommunens verksamheter. Den stora utmaningen är att alla tänker att det är så självklart att alla tänker på barnperspektivet.”
- Ungdomsdialogprojektets arbete har spridits till att gruppledarna i kommunstyrelsen har anammat idén och frågan har lyfts huruvida ungdomsdialog kan implementeras i hela kommunen. Det är en röd tråd fast på en annan ledd.
- Den strategiska planen är troligtvis inte ett välkänt begrepp i förskolan, utan det är utbildningsplanen. Den har presenterats för rektorerna som i sin tur har presenterat det för personal, så det ska vara ett välkänt dokument.

Ledande tjänstemän, grupp 2

- Den röda tråden i tekniska nämndens planer börjar i Västerås vision 2026, vidare finns verksamhetsplaner som innefattar området barns uppväxtvillkor. Under det finns verksamhetsplan som fokuserar på lekplatser med mål om att dessa ska upplevas trygga, säkra och attraktiva. Under detta mål finns olika aktiviteter och åtaganden, till exempel lekmiljöplan som beskriver hur arbetet ska genomföras med lekplatser och lekmiljöer.
- Inom stadsbyggnad bryts Västerås vision 2026 ned till fysisk miljö. Vidare bryts den strategiska planen ned till en verksamhetsplan tagen av nämnden. För att säkra att barnperspektivet finns med i planeringen används även hållbarhetsfyran i arbetet, en checklista som bland annat beaktar trygghetsaspekterna samt vad som är socialt och ekonomiskt hållbart för ett barn. En barnpilot finns för att hålla barnfrågan levande och regelbundet utbildas i barnkonventionen.
- En ny förvaltningsnämnd har upprättats inom kultur, idrott och fritid som skapar möjlighet och behov att arbeta fram en ny styrmodell som införlivar den röda tråden på alla nivåer i organisationen.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- Barnens delaktighet är tydlig i uppdragen från framförallt individ- och familjenämnden. Förtroendevalda lyfter frågan som något viktigt och det finns en tydlig röd tråd.
- Fastighetskontoret är indirekt berörda av denna fråga och ska tillgodose andra verksamheter med lokaler. De nämnder som har uppdraget arbetar däremot mycket med det.
- Tanken med att revidera Barn och ungdomspolitiska programmet är att alla förvaltningar ska arbeta med det utifrån sitt perspektiv och lyfta fram behovet av kunskap samt vad som kan göras i respektive förvaltning.

1.3 Hur säkras att kommunens barnkonventionsarbete och/eller resonemang håller över tid?

Förtroendevalda, grupp 1

Frågan ställdes ej men lyftes i samband med diskussion om uppföljning, fråga 5.

- Uppfattning finns om att Barn och ungdomspolitiska programmet borde gälla över en längre tid. En motion finns om att det gamla programmet ska utvärderas, vilket har konstaterats vara svårt att genomföra men ett försök kommer att göras. Det kommande programmet måste vara lättare att följa upp och hålla över mandatperioden. Om behov föreligger att revidera det nya programmet i framtiden, kan detta göras med utgångspunkt i tidigare genomförda utvärderingar.
- Den strategiska planen är giltig till år 2015, vilket innebär att den gäller ett år under kommande mandatperiod för att möjlighet ska finnas att arbeta fram en ny plan under året.
- Enighet finns om den strategiska planen bland förtroendevalda och mellan partierna vilket medför att oavsett politisk styrning nästa mandatperiod kommer planen att bli ett

verksam dokument. Däremot finns en svårighet avseende den stora mängden styrdokument i kommunen. Varje styrdokument är motiverat fullt ut, men i helhet blir det nästan oöverskådligt vid uppföljning. Önskvärt vore att en generalklausul kunde läggas in för barn och ungdomars trygga uppväxtvillkor i varje styrdokument.

- ”Den strategiska planen är giltig en mandatperiod i taget, därefter tas en ny. En utbredd uppfattning finns om att den strategiska planen säkrar en tydlig styrning samt att barnfrågan finns med i alla dokument. Frågan kan dock ställas vad som händer över tid vid mandatbyten och när nya planer upprättas.

Ledande tjänstemän, grupp 2

Frågan ställdes ej.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- Att arbetet med barn och unga är väldigt förankrat i staden, till exempel barnpilotverksamheten, borgar för att det håller över tid. ”Det pågår mer arbete kring barn än vad jag är van vid från andra städer”.
- Politisk enighet finns om att arbete ska ske med barnfrågan i staden och inga tendenser har uppmärksammats till att arbetet minskar i omfattning. Däremot tillkommer flera områden såsom jämställdhet, vilket på sikt kan medföra en utveckling där flera av dessa områden kopplas ihop, till exempel i socialt hållbar utveckling.
- En arbetsgrupp arbetar med barnkonventionen i staden. Arbetsgruppen har utvecklats från en referensgrupp och har idag även skrivna direktiv om vad som ska göras, men den behöver hållas vid liv, utvecklas och synliggöras ytterligare. Den kollegiala granskningen är en bra utgångspunkt för detta arbete. En kartläggning har även gjorts om användning av barnchecklista i staden.
- För kultur, idrott och fritid gäller att barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp som synliggörs i verksamhetens vision och målsättning. Ett annat sätt är de handlingsplaner som sträcker sig över en längre tid. Sen handlar det hela tiden om ekonomiska förutsättningar och möjligheter att påverka.
- ”Utifrån den skola jag arbetar på är det de mål som finns om utbildning och kunskaper, normer och värden samt övergångar. Vi kan aldrig bara arbeta med utbildning och kunskaper, utan måste hela tiden också ha fokus på andra frågor som handlar om trygghet, till exempel finns Here 4 U och barnombud. Vid övergångar från förskolan och upp till högstadiet måste finnas en röd tråd för hur vi agerar för att barns rätt ska komma i första hand. Det finns med i arbetet hela tiden.”
- Förskolan arbetar mycket med skollagen och läroplanen som till stor del behandlar barns delaktighet och inflytande.

1.4 Hur prioriteras barns trygga uppväxtvillkor under kommunalekonomiskt pressade förhållanden?

Förtroendevalda, grupp 1

Frågan ställdes ej.

Ledande tjänstemän, grupp 2

Frågan ställdes ej vid detta tillfälle, men som följdfråga inom frågeområde framtid:

- Västerås har god ordning på ekonomin och en uppskattning görs att den senaste krisen ägde rum för ungefär 20 år sedan, trots upp och nedgångar i ekonomin. Inga tecken finns på att barnperspektivet skulle nedprioriteras.
- Sociala nämndernas förvaltning har haft sparbetning som kan ha drabbat berörda nämnder samt verksamhet som berör barn och unga, men strävan har funnits att försöka värna om barn och unga på olika sätt. En situation i samhället med bland annat ökat missbruk, barn och unga som far illa och stora flyktingfamiljer som har svårt att möta det svenska systemet medför att budgeten inte täcker alla kostnader och kommer att överskridas eftersom det handlar om skyddsperspektiv och annat. När det gäller ekonomiskt utsatta har nämnden samtidigt lagt särskilda medel och uttalat riktlinjer i det ekonomiska biståndet. Checklista finns där handläggare till exempel ska fråga om familjer som har levt med ekonomiskt bistånd länge har råd till barnens fritidsaktiviteter.
- Stadsbyggnad har besparingar trots god ekonomi i basen. Det är viktigt att arbeta effektivt och samarbeta med dem som kan bäst inom och utanför den egna verksamheten.
- Affärsmässighet gäller i Västerås stad och det är inte självklart att kommunen alltid ska driva egen verksamhet. På gymnasiesidan var det för några år sedan 50 % kommunal drift och 50 % annan drift, men nu är det 60 % kommunal drift och 40 % annan drift. Konkurrens är ett viktigt perspektiv att ha med för att det ska kallas effektivt.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- Ekonomiska överväganden sker alltid beträffande vad resurserna ska användas till, men ett val har gjorts att lyfta barn och särskilda satsningar har genomförts för barn och unga. År 2012 gjordes till exempel satsningar för barn i ekonomiskt utsatta familjer och 2013 avsatte individ- och familjenämnden ytterligare en miljon kronor till detta.
- Rektorer möts ständigt av frågan om hur de kan tillgodose alla barns behov och ibland måste kostnader tas trots att budgeten inte räcker till.
- I Västerås finns en idé om att arbeta preventivt och det satsas på förebyggande insatser, till exempel Familjecentrum, Öppen förskola och Förebygggarcentrum.
- ”I kultur-, idrotts- och fritidsnämnden hade vi besparingskrav att dra ner på vissa verksamheter, våra verksamheter är inte lagstadgade och förslag fanns att dra ner kulturskolan. Vid ett tillfälle fick nämnden utbildning i barnkonventionen och när ärendet återkom efter utbildningen blev det ändring i förslaget och kulturskola har fått mer pengar istället. Det var en direkt effekt av utbildningen.”

1.5 Hur följs barns trygga uppväxtvillkor upp?

Förtroendevalda, grupp 1

- Den strategiska planen följs upp en gång per år vid varje bokslutsgenomgång. I detta sammanhang redogörs särskilt för vissa rubriker i den strategiska planen där barnens uppväxtvillkor inkluderas.
- Den strategiska planen och nämndernas verksamhetsplaner följs upp årligen avseende samtliga nämndernas åtaganden, men frågan ställs hur en lika bra uppföljning kan säkerställas om innehållet och fokus på barn och unga i den strategiska planen förändras över tid.
- ”Som politiker i nämnden gäller att ligga på och fråga hur den strategiska planen följs upp, annars faller det lätt bort.”
- Pedagogiska nämnderna har en ganska omfattande uppföljning på individnivå som är kopplad till styrdokumentet. Arbetet följs upp varje år med en enkät om hur elever uppfattar sin undervisning, trygghet och utveckling i skolan. Liv och hälsa ung samt Lupp-enkäten är ytterligare verktyg för uppföljning.
- Nämnden för funktionshindrade genomför årligen uppföljning genom enkäter till individer och anhöriga.
- Inom teatern har statistiska uppföljningar genomförts avseende antalet barn och ungdomar som har bussats in från länet.
- Stadens nya bussystem Smartkoll ska följas upp ett år efter implementering och cykelvägar följs upp kontinuerligt.

Ledande tjänstemän, grupp 2

- En rutinmässig uppföljning genomförs under styrning från stadsledningen där den strategiska planen följs upp kopplat till budget och rapporteras två till tre gånger per år. I denna rapportering behandlas även mål rörande barn och unga.
- Stadsledning har successivt utvecklat arbetet med tertiälvisa uppföljningar av den strategiska planen, vilket förvaltningarna och verksamheterna har anpassat till respektive verksamhet.
- Budgeten kopplad till aktiviteterna uppfattas som en sammanhållen helhet. Arbetet sker utifrån olika system och modeller som skapar struktur, exempelvis Pejlsom är ett processorienterat verktyg omfattande hela processen från målformulering till uppföljning. Arbetet grundas mycket i forskning, beprövad erfarenhet, analys av befintliga resultat samt förslag till framtida åtgärder.
- Särskilda krav har lagts på förvaltningscheferna att redovisa den strategiska planen.
- Uppföljningen är också kopplad till verksamhetsplanen. Som en systematisk del i verksamhetsplanen har barn och utbildning beskrivit vilka resultat som ska uppnås, vem som ansvarar för detta samt vem som följer upp.

- Västerås är med i Miljökompassen för jämförelser med andra kommuner. Det är ingen systematisk uppföljning.
- Tekniska kontorets mål om attraktiva, säkra och trygga lekplatser samt lekmiljöer följs årligen upp i medborgarundersökningar som besvaras av vuxna föräldrar.
- Sociala nämnderna har årligen följt upp kapitel som berör barn i den strategiska planen. Även i den ekonomiska tertialrapporten rapporteras koppling till de prioriterade målen i den strategiska planen. Uppföljningsarbetet har successivt förbättrats. Stadsledningen har blivit tydligare i direktiven om vad som ska rapporteras och även skickat ut mallar för rapportering. Sociala nämnderna har även genomfört en egen utredning gällande barn i ekonomiskt utsatta familjer, vilket har resulterat i att Länsstyrelsen har avsatt särskilda medel till satsningar för barn i dessa familjer, till exempel för att föreningar ska kunna erbjuda aktiviteter även till dem som har små möjligheter att bekosta dessa.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

Frågan ställdes ej.

1.6 Sammanfattning Styrprocess

Västerås stad har flera styrdokument som säkerställer barns trygga uppväxtvillkor. I samtliga grupper framhålls övergripande strategisk plan med områden som berör barn och unga, Västerås Vision 2026 samt Barn och ungdomspolitiska programmet. Barnkonventionen används också som grunddokument och barnchecklista finns, men ersätts ibland med till exempel hållbarhetsfyran. Utöver sedvanliga lokala och nationella styrdokument finns även olika policys och riktlinjer tagna med hänsyn till barn i olika verksamheter.

Den röda tråden säkras genom uppföljning av övergripande strategisk plan och dess mål som bryts ner i planer på olika nivåer. Nyckelpersoner finns som ska hålla frågan levande och säkra den röda tråden, bland annat barnpiloter samt en arbetsgrupp som specifikt arbetar med barnkonventionen. Politisk enighet säkras enligt förtroendevalda samt verksamhetsnära personal barnfrågan över tid, liksom övergripande styrdokument vilket dock finns delade åsikter om. Barnfrågan uppges emellertid prioriterad, både av ledande tjänstemän och verksamhetsnära personal. Trots sparbetning finns strävan att på olika sätt värna om barnen och många satsningar framhålls i grupperna.

Uppföljning av barns trygga uppväxtvillkor sker enligt förtroendevalda och ledande tjänstemän på olika nivåer och med olika metoder. Den strategiska planen följs rutinmässigt upp vid bokslutsgenomgångar och möjlighet finns till jämförelser med andra kommuner genom Miljökompassen. Egna utredningar förekommer i nämnderna och systematisk uppföljning genom enkäter till barn och ungdomar.

2) Inflytande och delaktighet

2.1 Vilka frågor berör barn/unga i perspektivet trygga uppväxtvillkor utifrån din nämnd/verksamhet?

Frågan ställdes ej.

2.2 På vilka sätt får barn och unga möjlighet och förutsättningar att vara delaktiga i ditt område?

Förtroendevalda, grupp 1

- Inom byggnadsnämnden har ungdomar varit med i processen att arbeta fram styrdokument i en särskild satsning mot vissa gymnasieskolor.
- Vid framtagandet av en trafikplan har fokusgrupper hållits med barn i femte klass för att samla in deras synpunkter om vad som är viktigt med trafiksäkerhet.
- Inom teatern har mycket gjorts de sista åren, barn har till exempel bussats in gratis från hela länet och vid några tillfällen har personalen varit på besök i skolorna. En klassrumspjäs har skrivits tillsammans med elever i länet och spelats upp under året.
- Barnperspektivet fanns med när Västerås vision 2026 arbetades fram och barn samt unga var delaktiga i utformningen av denna. Bland annat engagerades förskolor och filmer gjordes där barn och unga aktivt fick berätta om deras vision av staden.
- Inom IFO (individ- och familjeomsorgen) är det svårt att hitta barngrupper som kan bidra med synpunkter. För att hitta barnreferensgrupper till strategiska frågor om hur de upplever kommunen samt beslut som kommunen tar bedrivs verksamhet med de barn och unga som finns inom socialförvaltningen och som lever i en socialt utsatt situation.
- Inom socialtjänsten uppmanas alla barn och unga att var sjätte månad skriva direkt till nämnden och berätta om hur de upplever sin placering, istället för att socialsekreterare skriver om deras uppfattning som i modellen BBIC. Barnen och ungdomarna kan ibland ifrågasätta varför de måste skriva flera brev till nämnden och socialsekreterarna arbetar aktivt för att uppmuntra alla att skriva. Ungefär hälften av barnen och ungdomarna 5-21 år har skrivit och de minsta barnen ritar teckningar. Breven presenteras i nämndens arbetsutskott och läggs i barnens och ungdomarnas akt för att de ska kunna ta del av det när de blir vuxna. Generellt upplever barnen och ungdomarna att det är positivt att de får uttrycka sig och nämnden anser att det är bra om alla uppfattningar kommer fram, både positiva och negativa.
- Kultur och fritid beviljar stöd till föreningar genom bidrag och arbetar med att stärka barns och ungas inflytande genom att inte bevilja bidrag till föreningar som har en åldersgräns på rösträtt. Bidraget villkoras för att barn och unga ska kunna vara med och rösta och idrottsrörelserna i Västerås har accepterat dessa villkor utan protest.
- Pedagogiska nämnderna har en enkät riktad till barn angående trygghet kopplad till deras skolsituation, till exempel om barnfattigdom, mobbing och utsatthet. Antalet barn som upplever otrygghet i skolan är enligt enkäten för hög och försök görs att åtgärda detta genom Here 4 U junior. Barn uppger även att de har för lite inflytande i skolan och som ett resultat av detta riktas ungdomsdialogprojektet mot att barn ska få kontakt med förtroendevalda samt inflytande för att kunna påverka skolmiljö och lektionernas upplägg. Samtal har även förts med fritidsgårdsrådet kring barnfattighedsfrågan och om vilka områden som ska prioriteras utifrån den aktuella mandatperiodens budget. Det har framkommit önskemål om att barn ska kunna åka buss utan kostnad. Till följd av detta har ett samarbete inletts med lokaltrafiken för att barn ska kunna åka avgiftsfritt till fritidsaktiviteter inom IDA.

- I Ungdomsdialogprojektet utforskas former för att lyssna på barn och ungdomar. Det är ett arbete som måste fortsätta.
- Kopplat till Ungdomsdialogsprojektet har åtta ungdomar sommarjobbat i stadshuset. De har arbetat med demokratifrågan och varit involverade i allt från att lära sig hur en kommun fungerar till att följa kommunfullmäktige i sammanträden. Som ett av uppdragen har de skrivit en rapport med beskrivningar av ”typungdomar”, vilken blev uppskattad i nämnden. Sommarjobbet har varit ett sätt för ungdomar att få möjlighet att påverka samt att förstå hur en demokrati fungerar och insatsen kommer att fortsätta.
- När en lekpark ska göras om kontaktas förskolor för att barn ska kunna vara med och påverka, till exempel genom att rita teckningar.
- I projektet Rework görs försök att komma till botten med ungdomsarbetslöshet. Ett antal workshops har hållits där ungdomar har deltagit vid runda bord samtal och följt hela processen. Studenter från Mälardalens högskola (MDH) har även deltagit vid diskussioner i samband med rådslag med näringslivet.
- Initiativ till delaktighet och inflytande kommer ibland även från ungdomar, exempelvis har en grupp skateboardåkare kontaktat kommunen angående önskemål om en skatepark. Detta har resulterat i mycket dialog med både förtroendevalda samt tjänstemän och utmynnat i en motion till kommunfullmäktige. Budgetbeslut ska tas i ärendet nästa år.

Ledande tjänstemän, grupp 2

- Ett konkret exempel på hur de pedagogiska nämnderna vill förbättra dialogen och möjligheten att påverka för ungdomar är projekt Ungdomsdialogen i pro Aros. Ett uppdrag finns där från de pedagogiska nämnderna att hitta processer och rutiner för hur ungdomars politiska intresse kan öka för att de ska kunna påverka, men även deras möjlighet att påverka genom praktiska verktyg såsom sms. I skolrestaurangerna finns matråd där barn och ungdomar kan påverka vilken mat som ska serveras. 13 fritidsgårdar drivs för barn från 12 år upp till årskurs nio och på varje fritidsgård finns ett gårdsråd med ungdomar som deltar i utformningen av verksamheten. All personal har utbildats i genusperspektiv för att kunna identifiera eventuella skillnader mellan tjejer och killar på fritidsgårdarna.
- När lekplatser byggs hålls dialog med förskoleklasser, vilket resulterar i att barnen genom till exempel teckningar kan påverka vilka teman samt lekutrustning en lekplats ska ha. Beslut finns om att en barnfokusgrupp alltid ska hållas vid byggnation av en lekplats för tre till fyra miljoner. Fokusgrupper tas ut genom samarbete med förskolor i närområdet där lekplatsen ska byggas. En trafikplan arbetas även fram som har en särskild barnfokusgrupp med fjärde och femteklassare. I ett projekt där en skatepark planeras bedrivs dialog med ungdomar i planeringsstadiet och dialogen kommer även att fortsätta i samband med byggnationen.
- Fastighetskontorets bidrag till barnkonventionen är projekt Energijägaren. Alla kommunens femte klassare har utbildats i energisparande. Arbetet har bedrivits som ett pilotprojekt i fem år och ett utbildningsmaterial har även utvecklats.

- Kultur-, idrott- och fritidsförvaltning har vid upprättande av handlingsplaner arbetat med olika stora fokusgrupper omfattande barn från sju år och uppåt. Till exempel har en kartläggning genomförts och en åtgärdsplan för jämställdhet upprättats där barn från nio till elva år har deltagit i fokusgrupper och berättat om hur de ser på genus.
- Inom stadsbyggnad väljs främst övergripande strategiska planer att nå ut med till barn och unga. Framförallt förs dialog med barn och unga på högstadiet och gymnasiet och mycket insatser krävs i detta arbete. I arbetet med översiktsplanen fördes till exempel kontinuerlig dialog med bland annat gymnasieskolor i vissa frågor och när Västerås vision 2026 arbetades fram lämnade barn och unga synpunkter genom lite ovanliga metoder. Ibland används även Facebook eller Twitter, men det viktigaste uppges vara samtalet och mötet. Barnkartor har också använts i den fysiska planeringen, där barn exempelvis har pekat ut vad som upplevs skrämmande. Utifrån erfarenheter i arbetet med barn görs jämförelser avseende skillnader mellan vuxna och barn. Resurserna är begränsade men strävan finns att hitta olika metoder och samarbete mellan förvaltningarna, vilket är ett uppdrag som ska redovisas till nämnden.
- Västerås erbjuder många valmöjligheter för barn och unga i staden. Delaktigheten finns i förskola och grundskolan där barnen får vara med och påverka genom exempelvis formella råd. Uppföljningar visar dock att ett utvecklingsområde är barns och ungas möjlighet att påverka undervisningen. Den största delaktigheten finns i förskolan.
- Lantmäteriet och gymnasieskolan samarbetar om GIS. Elever har varit delaktiga och sett hur GIS kan användas, hur den kan länkas i planeringen, påverka deras arbete i skolan och lite kring deras rörelse i det fysiska rummet som är viktigt att fundera över.
- Från individ- och familjenämnden finns krav om att barn och unga ska vara delaktiga i planeringen av aktiviteter som bedrivs där de vistas på korttidsplatser och boenden. Krav finns även om att samtal ska hållas med barn vid varje biståndsinsats och en utbildning har genomförts avseende detta med bland annat socialsekreterare. Samtal kan genomföras med barn från fyra till fem års ålder och ska dokumenteras i deras akter. Internkontroll görs avseende den dokumentationen. Vid uppföljningar av barn som är placerade i familjehem ska barn skriva brev till nämndens arbetsutskott och nämnden återkopplar med tackkort.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- Utvecklingen i dagens samhälle kräver ett ökat samspel och dialog med medborgarna. En policy om medborgardialog i beslutsprocessen på nämndnivå går nu fram till beslut, i vilken barn och unga är en del av dialogen. Till exempel handlar det om vilka frågor som ska finnas med i medborgardialogen och med vilka metoder den ska genomföras.
- Stadsledningen har genomfört ett omfattande insats där olika aktörer inklusive ungdomar samlades för långsiktig planering beträffande ungdomars inträde på arbetsmarknaden.
- Ungdomsdialog är ett projekt under barn- och utbildningsförvaltningen, vilket utforskar olika former för barns och ungas delaktighet samt hur förtroendevalda och unga kan forma kontinuerlig dialog över tid.

- Inom skolan finns olika forum för delaktighet, till exempel elevråd, matråd och Here 4 U som skapar möjlighet för barn att lyfta fram sina tankar idéer och önskemål i grupp. Begreppet inflytande kan emellertid vara svårt för elever att förstå, bland annat när det gäller möjligheten att påverka undervisningen. Ofta kopplar eleverna istället begreppet till möjligheten av att ha längre raster eller val av maträtter.
- Inflytande och delaktighet är ett utvecklingsområde som man kopplar till motivation och lust att lära. Inom gymnasieskolan pågår ett omfattande arbete som inkluderar lärarnämnden samt eleverna och i detta arbete används ordet medskapande som eleverna förstår på ett annat sätt än inflytande och delaktighet.
- ”När det gäller samtal med barn i förskolan brukar jag ha barnråd med en grupp sexåringar och fråga dem vad de tycker om förskolan. Jag pratar också med pedagogerna om vad barnen säger om förskolan.”
- Ett samverkansprojekt som heter ”Det handlar om kärlek” har bedrivits med temat barnets rättigheter, barnkonventionen och hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet fortsätter delvis och bedrivs på skolor där personer finns som under en vecka bemannar en utställning. Barn/ungdomar kan gå in i klassrummet och göra värderingsövningar på temat. Det är ett sätt att träffa barn och unga direkt och det inträffar att unga kommer fram som berättar om sin utsatthet. 19 unga har upptäckts som behöver hjälp. En enkät fylls i före och efter denna skolvecka, där det framgår hur utsatt det är att välja kompisar, vara kär, om fritid. Resultat visar att alldeles för många barn och unga inte förstår sina rättigheter. Nytt är att en killjour kopplad till Here 4 U har startat i Västerås och finansieras med kommunala bidrag. Det är också ett exempel på inflytande, för volontärerna som rekryteras till Here 4 U fyller själva den verksamheten med aktiviteter, till exempel killgrupper, samtal, jourverksamhet. På fredag ska nya Here 4 U barn introduceras och den här kraften samt idéerna som finns i de unga, att de får empowerment samt vara med och känna att det är på riktigt är häftigt. Vårt barnombud har också ”Powermeet” med Here 4 U barnen.
- Trygghetsvandringar görs i familjecentrums regi. Barnen får peka ut vad som upplevs bra eller mindre bra på olika platser, till exempel toaletter, korridorer och på vägen till och från skolan. Det kallas också barnkarta.
- Inom socialtjänsten regleras barns delaktighet alltmer i lagstiftningen, men en tydlig utveckling sker även till att faktiskt lyssna på barn och lyfta deras inflytande. Det berör till stor del de mest utsatta barnen i utredningsarbetet, men delvis också barn inom försörjningsstöd vid till exempel vräkning. Familjenämnden betonar vikten av att placerade barn ska skriva om sina upplevelser till nämnden och projektet ”Barn som brukar” finns som handlar om barns delaktighet inom socialtjänsten. Mer dialog med barn inom socialtjänsten medför att barnens perspektiv finns med i bedömningen på ett annat sätt än om samtal bara hade förts med vuxna. Barn och vuxna upplever inte alltid på samma sätt och barns delaktighet stärks genom att man vill träffa dem, lyssna på dem, förstå deras situation och hjälpa dem att förstå sin situation. Där kommer trygga uppväxtförhållanden in, att barn förstår det sammanhang de befinner sig i, vad som händer och varför det händer.
- Inom stadsbyggnadskontoret anses barn och unga vara lika viktiga som alla andra grupper i samhället. Barn är väldigt viktiga, men det är ändå helheten som gäller för

planeringen. Kontakt sker oftast med ungdomar som går andra eller tredje året i gymnasiet. De tillfrågas om synpunkter när vissa områden ska byggas om och kan bidra med ritningar och skisser, vilket är uppskattat. Deras perspektiv kommer med, men de får inte alltid som de vill. En barnkarta används även i arbetet som är ritad utifrån barns perspektiv och som beskriver hur barn vill röra sig i staden, till exempel vad de upplever skrämmande och vart de vill leka.

- Tekniska nämnderna har arbetat länge med barns åsikter. Om en lekplats ska byggas om kontaktas förskolan och barn får lämna synpunkter med hjälp av olika metoder, till exempel genom att rita teckningar. En uppfattning finns om att det är viktigt att barnen får känna sig delaktiga.
- Gatuavdelningen besökte tidigare skolor och ställde frågor till barn angående vad de uppfattar som skrämmande i trafiken på vägen till och från skolan. Detta var en bra grund för att vidta åtgärder. Idag ställs frågor till rektorerna, vilket medför att direktkontakten med barn har uteblivit och även den dialog där barnens perspektiv verkligen framkommer.

2.3 Vilken betydelse tillmäts barnens åsikter? Gör åsikterna skillnad?

Frågan ställdes ej.

2.4 Hur hittar ni barn/unga för samtal?

Frågan ställdes ej.

2.5 Hur får barn och unga återkoppling när de deltagit i dialog, samtal, enkäter?

Förtroendevalda, grupp 1

- Barn inom socialtjänsten som skriver brev till nämnden får ett personligt tackkort tillbaka från nämnden.
- Inom Ungdomsdialogprojektet pågår en diskussion om återkoppling till barn och unga, med ambitionen att även skolklasser och fritidsgårdar ska vara delaktiga i utformningen av återkopplingen. Bland annat diskuteras hur barn och unga ska återkopplas att informationen har tagits emot samt vad som sker med denna information i kommunen. I Ungdomsdialogens styrgrupp finns en idé om återkoppling via en sms-panel, men det måste också finnas någon som fysiskt tar emot förslagen som inkommer via sms.
- Inom funktionshindrade finns synpunkter och klagomål med en policy om en viss maxtid från att ett klagomål inkommer till att återkoppling sker gällande detta.
- Förtroendevalda återkopplar kontinuerligt till ungdomar i samband med besök ute i daglig verksamhet eller föreningar. Återkopplingen är ganska organisk och dialogen sker hela tiden.
- Den demokratiska processen är lång, omständig och lagbunden för planer. När barn och ungdomar engagerar sig måste de tidigt informeras om att det är en lång process och att andra personer kan komma in som har andra åsikter, annars finns risk att de känner sig lurade. När barn och unga bjuds in till medverkan och dialog måste det alltid finnas någon som är mottagare i staden, även när det till exempel sker mandatbyten.

Återkoppling ska ske så snart som möjligt. Ett dilemma med barn är att de växer och kan vid långa processer vara svåra att nå för återkoppling.

Ledande tjänstemän, grupp 2

- Inom stadsbyggnad sker för närvarande återkoppling till en skola där barn har varit delaktiga och lämnat förslag, men återkoppling anses vara ett utvecklingsområde eftersom det inte sker systematiskt.
- Inom Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen sker återkoppling till barn och unga i det dagliga arbetet. Särskilt utbildade förvaltningspedagoger finns som arbetar med skolbarn på exempelvis konstmuseet och ställer frågor om bland annat konst som tas med till förvaltningen och beaktas i fortsatt planering. Återkopplingen uppges dock vara ett utvecklingsområde.
- Inom barn och utbildning sker återkoppling genom dialog med pedagoger, exempelvis i projektet "Det medvetna valet" samt i projekt "Jobba i Västerås" där barnen får kontinuerlig återkoppling i arbetet med arbetsmarknadskunskap.
- Inom pro Aros får matråd återkoppling genom en ny matsedel och fritidsgårdarnas gårdsråd får direkt återkoppling i samtalet. Fritidsgårdarna driver även bloggar och lösningar på Facebook med omedelbar återkoppling.
- För tekniska nämndernas stab blir återkoppling enklare och tydligare vid specifika projekt. När det gäller lekplatser får barnen återkoppling genom ritning och därefter genom att komma ut och leka.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

- När kultur, idrott och fritid utarbetar handlingsplaner inom olika områden hålls dialogmöten med barn och unga och deras synpunkter beaktas i planerna, till exempel har genomförts fokusgrupper och barns synpunkter vägts in i biblioteksplanen. Återkoppling till barn och unga görs om synpunkter har tagits in i planerna, idrottsplanen har till exempel skickats på remiss till dem.
- Resultat från pedagogiska nämndernas årliga enkät återkopplas oftast genom information till eleverna i klassrummen och genom brev som skickas hem till elevernas föräldrar. Återkoppling på till exempel trivselenkät och trygghetsvandringar görs i varje klass för sig.
- Park och belysning är med på trygghetsvandringar som områdesansvarig inom teknik och idrott kallar till. Ibland kan det ta lång tid innan det blir återkoppling, det behövs beslut och pengar till åtgärderna.

2.6 Sammanfattning Inflytande och delaktighet

Västerås barn och ungdomar har många möjligheter till inflytande och delaktighet. Genom exempelvis dialog, fokusgrupper och teckningar har barn i olika åldrar varit med vid utformning av stadens styrdokument som Västerås vision 2026, byggnadsnämndens översiktsplaner och trafikplanen. Ett flertal projekt bedrivs för samt med barns och ungas delaktighet, till exempel Ungdomsdialogprojektet som utforskar metoder för barns och ungas dialog med politiken. Inom kultur, idrott och fritid villkoras att barn ska ha rösträtt för att föreningar ska beviljas bidrag, vilket också stärker barns inflytande.

Politikens strävan på området är tydlig och en policy om medborgardialog som inkluderar barn i nämndbeslutsprocessen går nu fram till beslut. Ungdomar har även sommarjobbat i stadshuset för att lära hur en kommun och demokrati fungerar. Alla placerade barn inom socialtjänsten uppmanas att skriva brev till individ och familjenämnden och berätta om sin placering. En tydlig utveckling med ökad barndialog sker inom socialtjänsten och inom skolan finns traditionella system med formella råd och uppföljningar. För barns inflytande i den fysiska miljön används barnkartor, trygghetsvandringar och fokusgrupper.

Återkoppling kan ske på olika sätt. Förtroendevalda återkopplar till exempel i kontinuerligt dialog vid besök i olika verksamheter eller med tackkort som svar på brev från placerade barn och unga inom socialtjänsten. Kultur, idrott och fritid återkopplar genom att skicka planen på remiss och tekniska nämndernas stab genom ritningar. Inom skolan sker återkoppling genom dialog och på fritidsgårdarna finns möjlighet till återkoppling genom sociala medier. Förtroendevalda och ledande tjänstemän uppger emellertid att återkoppling är ett utvecklingsområde som för närvarande utvecklas med stöd från barn och unga i projektet Ungdomsdialog.

3) Framtid

3.1 Uppföljning av granskning år 2009

Förtroendevalda, grupp 1

Hur har det gått med frågan om att yngre barn och de med funktionsnedsättning ska få komma till tals på ett bättre sätt?

- Inom individ- och familjenämnden finns barnchecklistor, men funderingar finns om dessa behövs och om barnets perspektiv måste framgå i alla beslut, till exempel vid missyttranden. Mer indirekt får barn komma till tals genom kommunala handikapprådet och dessa föreningar. Problematiken finns även att de små barnen är i skolan och där har initiativ tagits till den här nämndövergripande diskussionen med barn och ungdomsnämnden att titta på gemensamma frågor.
- Inom tekniska nämnden får mindre barn beskriva hur de mår genom att rita bilder.
- Svårighet finns att arbeta fram en generell modell för barns och ungas delaktighet i den här storleken och frågan ställs om det kanske finns fördelar med att alla får utforma ett eget sätt som är lämpligt. Det har bestämts i utbildningsplanen att alla verksamheter ska ha ett forum för elevinflytande, men det måste inte vara ett elevråd exempelvis. Det har varit svårt för verksamheterna att utforma egna forum och en särskild satsning har därför gjorts att ta fram exempel på tillvägagångssätt och metodstöd. Arbetet ska kunna blir mer systematiskt och oberoende av eldsjälarna.
- Att organisera för att få in ungdomars synpunkter kan vara svårt. Till exempel organiserades ett cykelråd, men ingen person under 30 år anmälde intresse av deltagande. En utvärdering gjordes efter ett år som påvisade brister avseende avsaknad av yngre representanter i rådet. Behov finns därmed att utforska vilka arbetsformer som attraherar ungdomar, arbete måste ske på ungdomars sätt för att de ska vara delaktiga.

Hur har det gått med Barnkartan som ska vara klar?

- Barnkartan är färdig.

Vi behöver jobba mer med tjänstemännen, de har faktiskt stor makt. Hur går det?

- ”Det kan man väl säga, men egentligen har inte tjänstemännen någon formell makt. I kommunallagen finns inga tjänstemän, det är politiker som har makten. Sen måste man naturligtvis lyssna på goda argument och ta de förslag som man lägger.”
- ”Man måste alltid komma ihåg att tjänstemännen är professionella och finns där dagligen, medan de flesta förtroendevalda har andra arbeten och det kan uppfattas att tjänstemännen styr. Men har man ansvarsfulla förtroendevalda, vilket är fallet, kan man inte säga att det är tjänstemännen som styr. Sen kan det finnas något enskilt tillfälle där det har hänt, men inte generellt”.

Ledande tjänstemän, grupp 2

Fler ungdomar går igenom gymnasiet och vidare till högskolan, vad har hänt där?

- Öppna jämförelser påvisar goda resultat. En massiv satsning finns i flera projekt med Sveriges kommuner och landsting, Skolverket, samarbete med Mälardalens högskolas forskare och matematikmentorer. Förra året var det 13 % av eleverna i matematikkurs A som inte nådde resultat och i år motsvaras denna siffra av 6,2 %. I grundskolan har åtta av nio årskurser bättre prognostiserade resultat i år jämfört med förra året och Västerås har många elever som går från gymnasiet till högskolestudier.

Det är en spännande utmaning hur vi ska omsätta vision 2026, hur har det gått?

- I en av visionsfilmerna fanns en ungdom som pratade om att det skulle finnas palmer på Lögarängen. Beslut finns nu att satsa 20 miljoner kronor på en strand där.
- Ett annat mål som har gått i uppfyllelse är isbanan på Stora torget där barn kan åka skridskor gratis.
- Inom all fysisk planering sker arbete mot visionen och avstämningar görs huruvida arbetet utvecklas åt rätt håll. Behov finns av bättre återkoppling till barn och unga och detta arbete har påbörjats genom samråd och diskussioner med.
- Inom friluftslivet har tagits fram en handlingsplan med konkreta åtgärder där arbetet har påbörjats. Utveckling har även skett på Björnöns badplats och ytterligare en badplats vid Gäddeholm som till stor del finns för barn.
- Flickors ohälsa har engagerat nämnden mycket och flickor har haft möjlighet att diskutera sin situation i skolan och undervisningen. Flickorna har redovisat sina tankar i nämnden där det framkom att de upplever ett stort ansvar för pojkarnas studier. Det är ett bra exempel på hur man kan fånga upp barns och ungas syn på saker.
- Efter 2009 beslutades om att införa ett till ett konceptet med datorer till elever i skolorna. Tanken fanns att hushållets ekonomi inte skulle vara avgörande för om eleven hade råd med en dator eller inte. Insatsen bedrevs inledningsvis som ett projekt och finns idag i förskolan, grundskolan och gymnasiet.
- Det pedagogiska perspektivet om hur datorerna ska stödja lärandet har skruvats åt ytterligare och en utveckling sker hela tiden. Idag är iPads och mobila lösningar aktuella

och förskolan är framstående i detta med stöd av några skickliga pedagoger som erbjuder stöd till förskolorna i pedagogiken.

- Ett nytt upplevelsebad har byggts och fokusgrupper har hållits med barn under hela processen. Vid planering av omklädningsrummen hölls fokusgrupp med tjejer och tjejernas önskemål beaktades vid planeringen.

Verksamhetsnära personal, grupp 3

Det här att ha med barnperspektiv i alla beslut som ni fattar, fungerar barnchecklistan?

- En kartläggning har gjorts som visar att politiker anser att de kan barnkonventionen och kan fatta beslut, medan strategerna har önskemål om ytterligare utbildning. Alla ser ett behov av att uppdatera sig.
- Inom Kultur, idrott och fritid beaktas barnperspektivet i beslut, men barnchecklista används bristfälligt och skulle kunna användas mer frekvent. Funderingar finns även om barnchecklistan skulle kunna ersättas med något annat verktyg.
- För närvarande undersöker vi hur det ska se ut i framtiden, om barnperspektivet kanske ska ingå i ett helhetsperspektiv. Den enklaste är egentligen att tänka om någon har uteslutits.

Ni sa att barn och unga skulle få ett reellt inflytande, har barn/unga ett reellt inflytande idag?

- Inom SBK (stadsbyggnadskontoret) är barnen viktiga användare men det gäller att se helheten och arbeta för alla grupper på lika villkor. Det finns dock en del frågor som bara berör bara och unga.
- Inom ramen för Ungdomsdialogprojektet gjordes experiment där sms skickades till ungdomar. En fråga inkom då från en pojke som uppmärksammade förtroendevalda på att det inte bara är barn- och ungdomsnämnden som berörs. Detta har skapat en bredare dialog hos förtroendevalda och framförallt hos gruppledarna. Man måste prova på och ställas inför hur man ska hantera olika saker, exempelvis återkoppling.
- ”Jag är inte säker på att dialogmöten med ungdomarna inför handlingsplanerna hade kommit till stånd om vi inte hade arbetat med barnkonventionen. Det är en direkt effekt av det”.
- ”Häromdagen hade vi planeringsdagar för att ta fram en metod och använde då barnkonventionen som modell. Det blev lite jobbigt när vi upptäckte att vi har utbildningar men själva inte är bra på att involvera barn när vi ska göra planer. Barnets perspektiv behövs mer och barn kanske kan användas som rådgivare, det är empowerment i det. Där granskar vi oss själva, vi är på väg men inte framme ännu”.

3.2 Sammanfattning Framtid

Under granskningen fick varje deltagare under en stund fundera över två frågor och därefter lämna en skriftlig avsiktsförklaring. Frågorna var:

- Vad krävs för att barns trygga uppväxtvillkor ska prioriteras i ledning och styrning samt för ökad delaktighet?

- Ett förverkligande av ovanstående innebär följande ”att göra” för mig.

Här nedan redovisas en sammanfattning av de avsiktsförklaringar som gjordes. De enskilda svaren redovisas i en bilaga till rapporten.

För att barns trygga uppväxtvillkor ska prioriteras i styrning och ledning samt för ökad delaktighet berör samtliga grupper styrningens betydelse. Bland annat krävs tydlig politisk styrning med fokus på barnfrågorna samt att dialog kring barnkonventionen ständigt finns med på agendan och implementeras i verksamheterna. Barnkonventionen behöver prioriteras, lyftas som ett viktigt område i den strategiska planen och finnas med i verksamhetsplanering på alla nivåer. Styrdokument måste vara tydliga med mätbara mål, indikatorer samt uppföljning. Barnperspektivet behöver också beaktas i hela processen mot beslut med tydlig styrning från ledningen, för vilket kan behövas metodutveckling i uppsökande verksamhet och återkoppling. Vidare krävs resurser samt fortsatta barnsatsningar, ökad kunskap samt utbildning till alla i organisationen och samarbete mellan olika aktörer.

För att förverkliga ovanstående ska förtroendevalda driva på och bevaka frågorna på olika sätt, bland annat se till att barnperspektivet och barnets perspektiv finns med i beslut och att uppföljning görs. Förtroendevalda och ledande tjänstemän ska synliggöra frågan i verksamhet och verksamhetsplaner. Ledande tjänstemän ska bland annat leda förvaltningen i den riktningen, övervaka om behov finns att revidera styrdokument, påminna om att barn- samt barnets perspektiv ska finnas med och säkra att medarbetare har den kunskap som behövs. Verksamhetsnära personal ska lyfta frågan i olika forum samt vid utformning av planer och se till att barnchecklistor finns med samt att barnets perspektiv inkluderas mer.

Bilaga 1. Deltagare

Gruppen förtroendevalda

Ulla Persson (S), ordförande kommunstyrelsen
Vasiliki Tsouplaki (V), ordförande Barn- och ungdomsnämnden
Anders Teljebäck (S), ordförande Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden
Marléne Tamlin (MP), ordförande Miljö- och konsumentnämnden
Ragnhild Källberg (FP), 2:e vice ordförande Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden
Maria Lindelöf (KD), vice ordförande Nämnden för funktionshindrade
Per Lithhammer (V), ordförande Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden
Mikael Vilbaste (MP), vice ordförande Tekniska nämnden
Magnus Edström (MP), ordförande Byggnadsnämnden
Staffan Jansson (S), ordförande Individ- och familjenämnden

Gruppen ledande tjänstemän

Eva Sahlén, direktör sociala nämndernas förvaltning
Jan Lindblom, direktör barn- och utbildningsförvaltningen
Eva Wetterstrand, direktör pro Aros
Lotta Lindstam, stadsbyggnadsdirektör
Anders Ekstrand, fastighetsdirektör
Hans Näslund, direktör tekniska nämndens stab
Lennart Fast, direktör kultur-, idrotts och fritidsförvaltningen

Gruppen verksamhetsnära personal

Gunilla Westberg, VC – chef myndighetsutövning, SNF
Ami Netzler, MR-strateg stadsledningskontoret
Anna Paterek, planarkitekt SBK
Ulla Arvidsson, strateg kultur-, idrott och fritidsförvaltningen
Fredrik Cederborg, VC-chef lokalförsörjning, fastighetskontoret
Britten Lööv, ingenjör park och naturenheten, TN stab
Barbro Ridman, rektor Fredriksbergsskolan
Gunilla Karlsten, enhetschef Hammarby förskola
Urban Pettersson, samordnare Förebygggarcentrum
Annika Östling Sandgren, rektor Widenska gymnasiet
Petrine Snarvold, fältstudier i folkhälsa MDH - praktikant

